

การมีส่วนร่วมทางการเมืองในระดับท้องถิ่นของผู้สูงอายุ จังหวัดนครนายก

The Elderly Political Participation in the Local Level of Nakhon Na Yok Province

นางเพ็ญภา เว็บบ

หลักสูตรรัฐศาสตร์ โรงเรียนกฎหมายและการเมือง มหาวิทยาลัยสวนดุสิต

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ ศึกษาสภาพการมีส่วนร่วมทางการเมืองในระดับท้องถิ่นของผู้สูงอายุ รวมถึงนโยบายที่ส่งผลต่อการมีส่วนร่วมทางการเมือง ตลอดจนการสร้างแนวทางการพัฒนาการเมืองของผู้สูงอายุในระดับท้องถิ่นที่สอดคล้องกับนโยบายผู้สูงอายุตามแผนผู้สูงอายุแห่งชาติ ฉบับที่ 2 (พ.ศ. 2545-2564) โดยใช้วิธีการวิจัยเชิงผสม (Mix Methodology) มีการศึกษาเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยใช้วิธีการสัมภาษณ์เชิงลึก และการศึกษาเชิงปริมาณ (Quantitative Research) ผลการวิจัยพบว่า การมีส่วนร่วมทางการเมืองในระดับท้องถิ่นของผู้สูงอายุ จังหวัดนครนายก ภาพรวมอยู่ในระดับน้อย เมื่อพิจารณาจากรายด้านพบว่า อันดับหนึ่ง คือ ด้านความสนใจทางการเมือง อยู่ในระดับปานกลาง รองลงมาคือด้านการเลือกตั้ง และด้านการบริหารงานของท้องถิ่น (อปท.) อยู่ในระดับน้อย ตามลำดับ ผู้สูงอายุในจังหวัดนครนายกกว่าร้อยละ 88.50 ทราบว่าภาครัฐมีการกำหนดนโยบายเกี่ยวกับผู้สูงอายุ อยู่ในระดับน้อย และส่วนใหญ่ทราบเพียงบางเรื่องเท่านั้น

จากผลการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยสามารถสรุปข้อเสนอแนะได้ดังนี้ (1) องค์การปกครองส่วนท้องถิ่น (อปท.) ในจังหวัดนครนายกและหน่วยงานหรือผู้ที่เกี่ยวข้อง ควรจะส่งเสริมและเปิดโอกาสให้ผู้สูงอายุเข้ามามีส่วนร่วมทางการเมืองในระดับท้องถิ่นให้มากขึ้น และประโยชน์ของการมีส่วนร่วมทางการเมืองในระดับท้องถิ่น (2) องค์การปกครองส่วนท้องถิ่น (อปท.) ในจังหวัดนครนายก และหน่วยงานหรือผู้ที่เกี่ยวข้อง

คำสำคัญ: การมีส่วนร่วมทางการเมือง ผู้สูงอายุ จังหวัดนครนายก

Abstract

These objectives of research are (1) to study elderly political participation in the Local Level Nakhon Na Yok Province (2) to study policies affecting elderly political participation in the Local Level Nakhon Na Yok Province (3) to create developing a channel for elderly political participation with policies of the 2nd National Elderly Plan (2002-2021) by using Mix Methodology research method by combining Qualitative Research, using In-depth interview, and Quantitative Research.

Results showed that: the overall developing a channel for elderly political participation in the Local Level Nakhon Na Yok Province was low level. Considering each side, it found that the first one was moderate of political interest. The second were the election and local administration, respectively. The research found that 88.50% of elderly in Nakhon Na Yok province have a little knowledge about the government's policy regarding the elderly while the majority realizing some aspects of the policy.

Suggestions of research findings (1) Local Administrative Organization and related agencies should promote and educate elderly about the benefits of political participation at the local level. (2) Local Administrative Organization and related agencies should public relations of political participation at the local level to the elderly. To provide opportunities for elderly to participate in further local politics.

Keywords: Political participation, Elderly, Nakhon Na yok Province

บทนำ

ปัจจุบันอัตราการเกิดและการตายของประชากรมีจำนวนลดลงอย่างต่อเนื่อง ซึ่งจะมีผลทำให้ประชากรของประเทศไทยเฉลี่ยยาวนานขึ้น ก้าวเข้าสู่ภาวะสังคมผู้สูงอายุอย่างรวดเร็ว จากสถิติ และการคาดการณ์ประชากรไทยระหว่างปี พ.ศ. 2543-2568 โดยมูลนิธิสถาบันวิจัยและพัฒนาผู้สูงอายุไทย พบว่า ประเทศไทยได้กลายเป็น “สังคมสูงวัย” มาตั้งแต่ ปี 2548 เมื่อสัดส่วนประชากรสูงอายุ (60 ปีขึ้นไป) สูงถึงร้อยละ 10 ของประชากรทั้งหมด และคาดการณ์ว่า ในปี 2564 หรือในอีกเพียง 7 ปี ข้างหน้า ผู้สูงอายุจะมีสัดส่วนถึงร้อยละ 28 ของประชากรทั้งหมด (มูลนิธิสถาบันวิจัยและพัฒนาผู้สูงอายุไทย, 2558) ปัจจุบันมีผู้สูงอายุที่เกษียณอายุจากการทำงาน เข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมทางสังคมต่าง ๆ มากมาย เช่น กิจกรรมอาสาสมัครบำเพ็ญประโยชน์ กิจกรรมส่งเสริมการออกกำลังกาย กิจกรรมทางศาสนาและสืบสานวัฒนธรรม กิจกรรมทางการเมืองในระดับท้องถิ่น เป็นต้น ทำให้ผู้สูงอายุได้มีโอกาสพบปะพูดคุยแลกเปลี่ยนประสบการณ์ที่ผ่านมา ใช้ความรู้ความสามารถที่มีสามารถตอบสนองความต้องการซึ่งกันและกันได้ ส่งผลต่อความตระหนักถึงคุณค่าในตนเองของผู้สูงอายุ (โสภิตา เมธาวี, 2535: 28-66, สุรกุล เจนอบรม, 2541: 41-59 และอรุณศิริ เมฆพัฒน์, 2546: 72-96) ซึ่งสอดคล้องกับการดำเนินงานตามแผนผู้สูงอายุแห่งชาติฉบับที่ 2 (พ.ศ. 2545-2564) ที่มุ่งเน้นในการส่งเสริม

และสนับสนุนเพื่อให้ผู้สูงอายุตระหนักถึงคุณค่าและศักดิ์ศรีของตนเองในฐานะบุคคลผู้ที่ยังมีความสามารถ ทำคุณประโยชน์ต่อสังคมในวัยเกษียณอายุจากการทำงาน โดยเปิดโอกาสให้ผู้สูงอายุได้เข้าไปมีบทบาทและมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ ทางสังคมมากขึ้น

ตามแผนผู้สูงอายุแห่งชาติ ฉบับที่ 2 (พ.ศ. 2545-2564) ของรัฐได้กำหนดนโยบายของผู้สูงอายุ ไว้ 5 ยุทธศาสตร์ โดยครอบคลุมทั้ง 3 ด้าน คือ 1) ด้านเศรษฐกิจ ที่รัฐได้พิจารณาเกี่ยวกับรายได้ของผู้สูงอายุ คือ การจัดให้มีหลักประกันรายได้ เป็นเบี้ยยังชีพแบบขั้นบันได 2) ด้านสังคม มีการสนับสนุนโครงการจัดตั้ง ศูนย์ส่งเสริมคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุให้มีคุณภาพชีวิตที่ดี โดยให้ได้เข้าถึงการบริการอย่างมีศักดิ์ศรี มีคุณภาพ และเป็นธรรม เช่น โครงการ 30 บาทรักษาทุกโรค รวมทั้งให้มีระบบการฟื้นฟูสุขภาพในชุมชน มีการประชาสัมพันธ์ เชิงรุกเพื่อเผยแพร่ความรู้ด้านสุขภาพผ่านสื่อแขนงต่าง ๆ อย่างเป็นระบบ และจัดสิ่งอำนวยความสะดวก สาธารณะต่าง ๆ สำหรับผู้สูงอายุสร้างความพร้อมในการเป็นสังคมผู้สูงอายุ และ 3) ด้านการเมือง มีการ ส่งเสริมให้ผู้สูงอายุร่วมเป็นพลังขับเคลื่อนสังคมภายใต้หลักคิดที่ว่าผู้สูงอายุเป็นบุคคลที่มีประสบการณ์สูง เห็นควรให้มีส่วนร่วมในการพัฒนาบ้านเมือง

การส่งเสริมให้ผู้สูงอายุเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ ของชุมชน และสังคมนั้นเป็นการเปิดโอกาส ให้ผู้สูงอายุได้มีการติดต่อสื่อสารกับบุคคลอื่นในสังคม ซึ่งอาจเป็นบุคคลที่อยู่ในวัยเดียวกันใกล้เคียงกัน หรือ ต่างวัย ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับรูปแบบ และลักษณะของกิจกรรมสังคมที่ผู้สูงอายุได้มีโอกาสเข้าร่วมการมีส่วนร่วมของ ผู้สูงอายุในกิจกรรมต่าง ๆ ของสังคมนั้น นอกจากนี้จะเป็นการส่งเสริมให้ผู้สูงอายุได้มีเวลาว่างให้เป็น ประโยชน์ แล้วยังเป็นการทำให้ผู้สูงอายุได้มีสุขภาพกาย สุขภาพจิตที่ดี โดยที่ได้มีโอกาสในการแลกเปลี่ยน เรียนรู้ทางสังคมด้วยการร่วมทำกิจกรรมกับบุคคลอื่น ขณะเดียวกันการมีส่วนร่วมในกิจกรรมสังคมของผู้สูงอายุ ยังจะเป็นเงื่อนไขสำคัญในการช่วยส่งเสริม และสนับสนุนให้ผู้สูงอายุได้มีโอกาสในการถ่ายทอดศักยภาพที่มีอยู่ ของตนเอง รวมทั้งการได้แลกเปลี่ยนประสบการณ์ ความรู้ภูมิปัญญา และทักษะร่วมกับบุคคลอื่น โดยจะ เป็นการก่อให้เกิดประโยชน์ในเชิงสร้างสรรค์ต่อทั้งตัวผู้สูงอายุเองและครอบครัว ชุมชน สังคม ตามลำดับ

การเมืองในระดับท้องถิ่น นับว่าเป็นกิจกรรมทางสังคมที่ผู้สูงอายุได้เข้าไปมีส่วนร่วมด้วยเช่นกัน เนื่องจากมีความใกล้ชิดกับท้องถิ่นของตน และต้องการที่จะมีส่วนร่วมนำประสบการณ์ ความรู้ และสติปัญญา ที่มีไปใช้ในการพัฒนาท้องถิ่นของตน ในปี พ.ศ. 2557 พบว่า ผู้สูงอายุไม่สามารถเข้าถึงบริการกิจกรรมในด้าน ต่าง ๆ ได้อย่างครบถ้วน (แผนยุทธศาสตร์ผู้สูงอายุจังหวัดนครนายก ฉบับที่ 1 (พ.ศ. 2558-2560: 9) รัฐธรรมนูญ แห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 เปิดโอกาสให้ประชาชนได้มีส่วนร่วมในทางการเมืองตามระบอบ ประชาธิปไตยมีสาระสำคัญในการคุ้มครอง ส่งเสริม ขยายสิทธิ และเสรีภาพของประชาชน ลดการผูกขาด อำนาจรัฐ และเพิ่มอำนาจให้แก่ประชาชน การปกครองในระบอบประชาธิปไตยจะดำเนินไปอย่างมี ประสิทธิภาพนั้น การมีส่วนร่วมทางการเมือง นับได้ว่าเป็นกระบวนการหนึ่งที่สำคัญ เนื่องจากการมีส่วนร่วม ทางการเมืองนั้นเป็นรูปแบบหนึ่งตามหลักการปกครองในระบอบประชาธิปไตยที่เป็นการปกครองของ ประชาชน โดยประชาชน และเพื่อประชาชน โดยมีความสำคัญ และจำเป็นอย่างยิ่งต่อการปกครองในระบอบ ประชาธิปไตย เพราะจะเป็นเครื่องบ่งชี้ถึงระดับการพัฒนาประชาธิปไตยในประเทศนั้น ๆ ซึ่งรัฐต้องส่งเสริม และสนับสนุนให้ประชาชนได้เข้ามามีบทบาทและมีส่วนร่วมในทางการเมือง

ในพื้นที่จังหวัดนครนายก มีประชากรผู้สูงอายุ 41,544 คน ซึ่งเป็นกลุ่มประชากรที่มีความต้องการ การพัฒนาและส่งเสริมในทุกด้าน โดยเฉพาะประเด็นทางการเมืองที่ผู้วิจัยได้นำเสนอไปก่อนหน้านี้ว่า

การส่งเสริมให้ผู้สูงอายุเข้าไปมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ ของชุมชน สังคม จะทำให้ผู้สูงอายุมีโอกาสในการติดต่อสื่อสาร ถ่ายทอดความรู้ ความสามารถที่สะสมอยู่ให้เกิดการพัฒนาชุมชน และสังคมได้เป็นอย่างดี ซึ่งหากผู้สูงอายุมีโอกาสเข้าไปมีส่วนร่วมทางการเมืองก็จะเป็นโอกาสที่ดีต่อการพัฒนาทางการเมืองในพื้นที่จังหวัดนครนายกได้เช่นกัน ดังที่กล่าวมาข้างต้นผู้วิจัยจึงสนใจศึกษา “การมีส่วนร่วมทางการเมืองในระดับท้องถิ่น ของผู้สูงอายุ จังหวัดนครนายก” เนื่องจาก ผู้สูงอายุในจังหวัดนครนายกปัจจุบันมีการจัดตั้งรวมกลุ่มตั้งชมรมต่าง ๆ ขึ้นมาอันจะเป็นการส่งเสริมการรวมตัว และสร้างความเข้มแข็ง ทางสังคม ในการพบปะรวมกลุ่มแลกเปลี่ยนประสบการณ์ ความรู้ความสามารถ เพื่อสร้างประโยชน์ให้แก่ชุมชน และสังคมหลังจากการเกษียณอายุจากการทำงาน โดยใช้ความรู้ความสามารถ และประสบการณ์ที่ผ่านมาเข้ามาช่วยในการพัฒนาท้องถิ่นผู้สูงอายุในจังหวัดนครนายก ได้รับการยอมรับเข้าไปมีส่วนร่วมให้ความช่วยเหลือ และสนับสนุนการทำงานของภาครัฐในการพัฒนาท้องถิ่นชุมชนของจังหวัด ทั้งทางด้านเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม การเมือง และเป็นการแสวงหาแนวทางในการส่งเสริมให้ผู้สูงอายุในจังหวัดนครนายกตื่นตัว และให้ความสนใจกับการเข้ามามีส่วนร่วมทางการเมือง และทางสังคมมากขึ้น เพื่อใช้ความรู้ความสามารถ และประสบการณ์มาพัฒนาให้เกิดประโยชน์กับท้องถิ่น และจังหวัดของตน และแนวทางการวิจัยจะนำไปเป็นข้อมูลพื้นฐานในการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของผู้สูงอายุในระดับท้องถิ่น ตลอดจนสร้างแนวทางพัฒนาทางการเมืองของผู้สูงอายุในระดับท้องถิ่นต่อไป

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาสภาพการมีส่วนร่วมทางการเมืองในระดับท้องถิ่นของผู้สูงอายุ จังหวัดนครนายก
2. เพื่อศึกษานโยบายที่ส่งผลต่อการมีส่วนร่วมทางการเมืองในระดับท้องถิ่นของผู้สูงอายุ จังหวัดนครนายก

แนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง

1. แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับผู้สูงอายุ

1.1 ความหมายของผู้สูงอายุ

นักวิชาการหลายท่านได้ให้ความหมายของการมีส่วนร่วม ดังนี้

WHO, Expert Committee (1989, p. 7) องค์การอนามัยโลก ได้ให้ความหมายของผู้สูงอายุไว้กว้าง ๆ สรุปได้ว่า หมายถึง ผู้ที่มีอายุ 60 หรือมากกว่าเมื่อนับตามวัย หรือหมายถึง ผู้ที่เกษียณอายุจากการทำงานเมื่อนับตามสภาพเศรษฐกิจ หรือหมายถึงผู้ที่สังคมยอมรับว่าสูงอายุจากการกำหนดของสังคม วัฒนธรรม หรือวัยสูงอายุเริ่มต้นอย่างน้อยที่สุดเมื่อเข้าสู่วัยรุ่น และเป็นขบวนการต่อเนื่องไปตลอดช่วงชีวิตเมื่อนับตามชีววิทยา

กุลยา ตันติผลาชีวะ (2551: 12) กล่าวว่า “ผู้สูงอายุ” หรือ “วัยชรา” (The old age) ในแต่ละประเทศ หรือแต่ละสังคมจะให้เห็นแตกต่างกันไป ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับอายุเฉลี่ยของการทำงาน หรือสภาพร่างกาย สภาพทางสังคม เศรษฐกิจ และวัฒนธรรมของแต่ละประเทศ โดยทั่วไปสังคมกำหนดว่าผู้ที่มีอายุตั้งแต่ 60 ปีขึ้นไปเป็นผู้สูงอายุซึ่งก็นับว่าถูกแต่ไม่เสมอไป เพราะในปัจจุบันการป้องกัน และการรักษาสุขภาพอนามัยส่วน

บุคคลที่ขึ้น ผู้มีอายุยังคงความกระฉับกระเฉง ทั้งด้านความคิดสติปัญญา และความคล่องทางร่างกายทำให้ในบางประเทศให้ับผู้มีอายุตั้งแต่ 65 ปีขึ้นไปเป็นผู้สูงอายุด้วยเหตุผลว่า คนตั้งแต่อายุ 65 ปีขึ้นไปเป็นวัยแห่งการเริ่มต้นของการพัฒนา วุฒิภาวะที่ซ้าลง หรือเรียกว่าวัยแห่งความมีอายุแต่ส่วนใหญ่ยังคงกำหนดให้วัย 60 ปีเป็นวัยแห่งความมีอายุแต่ยังไม่เรียกว่าแก่ ดังนั้นจึงมีการนำคำว่าผู้สูงอายุมาใช้เรียกคนที่มีอายุ 60 ปีขึ้นไป แทนคำว่าคนแก่ หรือคนชรา เพราะคำว่าแก่หรือชรา หมายถึง ความเสื่อม ซึ่งเป็นการยากที่จะใช้อายุตามปีปฏิทิน เป็นเครื่องตัดสินความแก่หรือความชราของคนปัจจุบัน

จากแนวคิดดังกล่าวสรุปได้ว่า วัยผู้สูงอายุ คือ ผู้ที่มีอายุ 60 ปีขึ้นไป ทั้งเพศหญิงและเพศชาย ผู้ที่เกษียณอายุจากการทำงานมีสภาพความเสื่อมถอยทางร่างกายและจิตใจการเคลื่อนไหว หรือการนึกคิดที่ซ้าลง ส่งผลให้มีการเปลี่ยนแปลงในแต่ละด้านเป็นกระบวนการที่สัมพันธ์กับผู้สูงอายุแต่ละบุคคล ซึ่งผู้สูงอายุแต่ละคนจะมีกระบวนการสูงอายุในแต่ละด้านหรือรูปแบบที่แตกต่างกันออกไป

1.2 ความต้องการของผู้สูงอายุ

ผู้สูงอายุ เป็นบุคคลที่มีความต้องการพื้นฐานโดยทั่วไปไม่ยิ่งหย่อนกว่าวัยอื่นๆ ยิ่งไปกว่านั้นผู้สูงอายุยังมีความต้องการที่เฉพาะเจาะจง ซึ่งสามารถจำแนกได้เป็น 3 ด้าน ดังนี้ คือ (สำนักส่งเสริมสุขภาพ กรมอนามัย กระทรวงสาธารณสุข, 2558)

1.2.1. ความต้องการทางด้านร่างกาย

1.2.2. ความต้องการทางด้านจิตใจ

1.2.3. ความต้องการทางด้านสังคมเศรษฐกิจของผู้สูงอายุ

จากการศึกษาเกี่ยวกับความต้องการของผู้สูงอายุสรุปได้ว่า ความต้องการของผู้สูงอายุสามารถแบ่งออกได้เป็น 3 ด้าน คือ ความต้องการทางด้านร่างกาย ความต้องการทางด้านจิตใจ และความต้องการทางด้านสังคมเศรษฐกิจของผู้สูงอายุ ทั้ง 3 ด้านนี้เราไม่สามารถหลีกเลี่ยงได้ โดยเริ่มจากความเสื่อมถอยของร่างกาย ซึ่งถือว่าเป็นไปตามธรรมชาติเป็นสิ่งที่เราหลีกเลี่ยงไม่ได้ ส่วนทางด้านจิตใจก็เปลี่ยนไปตามสภาพร่างกายและสิ่งแวดล้อม จะเห็นว่าผู้สูงอายุส่วนใหญ่จะมีการควบคุมอารมณ์ และมีการพัฒนาจิตใจอยู่ตลอดเวลา มากกว่าคนวัยหนุ่มสาว ส่วนด้านความต้องการทางด้านสังคมเศรษฐกิจของผู้สูงอายุยังถือว่าเป็นสิ่งที่จำเป็นอย่างยิ่งในสังคมปัจจุบัน ควรมีการส่งเสริมให้ผู้สูงอายุเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมต่างๆ อยู่ตลอดเวลา

2. การมีส่วนร่วมทางการเมือง (Political participation)

เดวิด อีสตัน (Easton, 1971, p. 202) กล่าวว่า “การมีส่วนร่วมเป็นกิจกรรมที่มีลักษณะสำคัญของกระบวนการทางการเมือง และกระบวนการในการจัดการต่อปัญหา โดยเฉพาะอย่างยิ่ง การบริหารงานของสังคมใหม่ที่เน้นปัจจัยในด้านการมีส่วนร่วมของประชาชนเป็นสำคัญ โดยเฉพาะการเสนอข้อเรียกร้อง (Demand) และการสนับสนุน (Support)

Milbrath and Goel (1977, p. 2) ได้ให้ความหมายของการมีส่วนร่วมทางการเมืองไว้อย่างกว้าง ๆ และครอบคลุมว่า หมายถึง กิจกรรมทั้งหลายของประชาชนแต่ละคนที่ต้องการมีอิทธิพลผลักดัน หรือยอมรับสนับสนุนต่อรัฐบาล ซึ่งไม่เพียงแต่เป็นการรวมบทบาทในการสร้างอิทธิพลผลักดันให้เกิดผลทางการเมืองตามต้องการเท่านั้น แต่ยังรวมถึงกิจกรรมที่เป็นที่ยอมรับอย่างพิธีการด้วย สำหรับผู้ที่ยอมรับรัฐบาลต้องแสดงออกโดยการปฏิบัติตามคำสั่ง หรือข้อเรียกร้องของรัฐบาลแต่ผู้ไม่เห็นด้วยก็พยายามสร้างอิทธิพลผลักดันให้มีการเปลี่ยนแปลงหรือแก้ไขปัญหาใหม่

สถาบันพระปกเกล้า (2545: 2) กล่าวว่า “การมีส่วนร่วมเป็นการกระจายโอกาส ให้ประชาชนมีส่วนร่วมทางการเมือง และการบริหารเกี่ยวกับการตัดสินใจในเรื่องต่าง ๆ รวมทั้ง การจัดสรรทรัพยากรของชุมชนและของชาติ ซึ่งส่งผลกระทบต่อวิถีชีวิตและความเป็นอยู่ของประชาชนโดยการให้ข้อมูลแสดงความคิดเห็น ให้คำแนะนำปรึกษา ร่วมวางแผน ร่วมปฏิบัติตลอดจนการร่วมควบคุมโดยตรงจากประชาชน”

ฮันติงตัน และ เนลสัน (Huntington and Nelson 1976, p. 33) ได้ให้นิยาม การมีส่วนร่วมทางการเมืองว่า หมายถึง กิจกรรมที่ประชาชนโดยส่วนรวมที่บุคคลมุ่งจะมีอิทธิพลต่อการตัดสินใจในนโยบายของรัฐบาล

ฮันติงตัน ได้กำหนดขอบเขตของนิยามนี้ว่า การมีส่วนร่วมทางการเมือง หมายถึง เฉพาะการกระทำไม่รวมทัศนคติ เป็นการกระทำของผู้มีส่วนร่วมที่เป็นพลเมืองธรรมดา ไม่ใช่ชนกการเมืองอาชีพ เช่น ผู้สมัครเข้ารับเลือกตั้งหรือเจ้าหน้าที่พรรคการเมือง กล่าวคือ กิจกรรมทางการเมืองของผู้มีส่วนร่วมทางการเมืองที่เป็นประชาชนธรรมดานั้น จะมีลักษณะเป็นช่วง ๆ ไม่ต่อเนื่อง (Intermittent) เป็นกิจกรรมที่ไม่เต็มเวลา และเป็นบทบาทรองจากบทบาทอื่น ๆ

นอกจากนี้ ฮันติงตัน และเนลสัน (Huntington and Nelson, 1976, p. 4) ได้กล่าวถึง ลักษณะของการมีส่วนร่วมทางการเมือง ดังนี้

- 1) การมีส่วนร่วมทางการเมืองจะเป็นเรื่องของกิจกรรม
- 2) การมีส่วนร่วมทางการเมือง เป็นบทบาทของบุคคลธรรมดาที่ไม่ได้ทำงานหรือมีอาชีพทางการเมือง เช่น นักการเมืองหรือผู้นำทางการเมือง
- 3) การมีส่วนร่วมทางการเมืองเป็นเรื่องของการแสดงออก เพื่อให้มีผลต่อ การตัดสินใจของรัฐบาล หรือผู้นำประเทศ กล่าวคือ เป็นเรื่องของความพยายามที่จะมีผลต่อ การตัดสินใจของรัฐบาล ตลอดจนสถาบันการเมืองต่าง ๆ การมีส่วนร่วมทางการเมืองต่าง ๆ การมีส่วนร่วมทางการเมืองจึงเป็นไปได้อันถูกกฎหมายและผิดกฎหมาย

2.1 รูปแบบการมีส่วนร่วมทางการเมือง

สถาบันพระปกเกล้า (2547: 16-17) รูปแบบของการมีส่วนร่วมของประชาชน ในการเมืองการปกครองส่วนท้องถิ่นมีดังนี้

- 1) การมีส่วนร่วมของประชาชนที่บัญญัติไว้ใน หมวด 3 ว่าด้วยสิทธิและเสรีภาพของชนชาวไทยตามรัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบัน เช่น การมีส่วนร่วมของประชาชนในเรื่องทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในท้องถิ่นของตน
- 2) การมีส่วนร่วมของประชาชนในการเข้าถึงข้อมูลข่าวสารของราชการส่วนท้องถิ่น
- 3) การมีส่วนร่วมของประชาชนในท้องถิ่นในการจัดทำประชาพิจารณ์
- 4) การมีส่วนร่วมในการเลือกตั้งสมาชิกสภาท้องถิ่นและผู้บริหารท้องถิ่น
- 5) การมีส่วนร่วมในการถอดถอนสมาชิกสภาท้องถิ่นและผู้บริหารท้องถิ่น
- 6) การมีส่วนร่วมในการลงประชามติ เช่น การร่างกฎหมาย หรือโครงการใหญ่ๆ
- 7) การมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการองค์การปกครองส่วนท้องถิ่น เช่น การจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่น การมีส่วนร่วมในการจัดซื้อจัดจ้างขององค์การปกครองส่วนท้องถิ่น

2.2 ขั้นตอนการมีส่วนร่วม

ขั้นตอนของการมีส่วนร่วม ได้มีผู้สรุปเกี่ยวกับขั้นตอนการมีส่วนร่วม ดังนี้

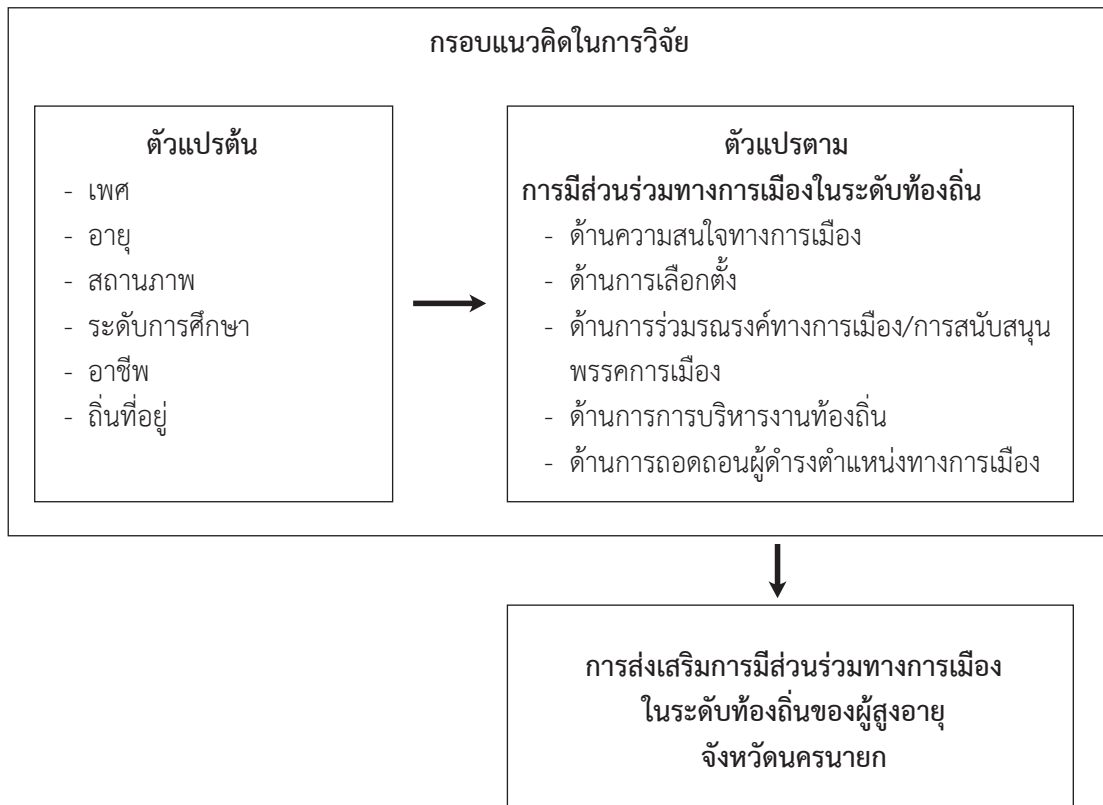
ไพร์ตัน เดชะรินทร์ (2526: 6-7) ได้กล่าวถึงขั้นตอนของการมีส่วนร่วมใน การดำเนินงานให้บรรลุวัตถุประสงค์ของนโยบายการพัฒนา คือ

- 1) ร่วมทำการศึกษาค้นคว้าถึงปัญหา และสาเหตุของปัญหาที่เกิดขึ้นในชุมชนตลอดถึงความต้องการของชุมชน
- 2) ร่วมค้นหาและสร้างรูปแบบ และวิธีการพัฒนาเพื่อแก้ไข และลดปัญหาของชุมชน หรือเพื่อสร้างสรรค์สิ่งใหม่ที่เป็นประโยชน์ต่อชุมชน หรือสนองความต้องการของชุมชน
- 3) ร่วมวางนโยบายหรือแผนงาน หรือโครงการหรือกิจกรรมเพื่อขจัด และแก้ไขตลอดจนสนองความต้องการของชุมชน
- 4) ร่วมตัดสินใจในการใช้ทรัพยากรที่มีจำกัดให้เกิดประโยชน์ต่อส่วนรวม
- 5) ร่วมจัดหรือปรับปรุงระบบการบริหารงานพัฒนาให้มีประสิทธิภาพและประสิทธิผล
- 6) ร่วมการลงทุนในกิจกรรมของชุมชน ตามขีดความสามารถของตนเองและของหน่วยงาน
- 7) ร่วมปฏิบัติตามนโยบายแผนงานโครงการ และกิจกรรมให้บรรลุตามเป้าหมายที่วางไว้
- 8) ร่วมควบคุมติดตามประเมินผล และร่วมบำรุงรักษาโครงการและกิจกรรมทำไว้ทั้งภาคเอกชน และภาครัฐบาลให้ใช้ประโยชน์ได้ตลอดไป

สมคิด เลิศไพฑูรย์ (2547: 4-7) เสนอว่าเป็นการให้ คนในท้องถิ่นมีอิสระในการปกครองตนเอง กล่าวอีกนัยหนึ่ง คือ การปกครองตนเองโดยประชาชนในท้องถิ่น ซึ่งแนวคิดดังกล่าวมีพื้นฐานจากหลักการกระจายอำนาจการปกครอง (Decentralization) ที่หมายถึงการที่รัฐมอบอำนาจการปกครองให้องค์กรอื่น ๆ ที่ไม่ใช่องค์กรส่วนกลางจัดทำ บริการสาธารณะบางอย่างภายใต้การกำกับดูแลของรัฐ

จากแนวคิดดังกล่าวสรุปได้ว่า การปกครองส่วนท้องถิ่น คือ การปกครองที่รัฐบาล มอบอำนาจหรือเปิดโอกาสให้ประชาชนในท้องถิ่นจัดการปกครอง การบริหารนั้นจะต้องมีเจ้าหน้าที่ ประชาชนเลือกตั้งขึ้นมาทั้งหมดหรือบางส่วนก็ได้ เพื่อตอบสนองความต้องการ โดยได้รับการยอมรับจากประชาชนในท้องถิ่นนั้น และอยู่ภายใต้การควบคุมดูแลของประชาชนในท้องถิ่นนั้น ๆ อย่างใกล้ชิดมิใช่โดยการสั่งการหรือการบังคับบัญชาจากรัฐบาลกลางซึ่งอาจไม่ตรงกับความต้องการของประชาชนในแต่ละท้องถิ่นได้

กรอบแนวคิดในการวิจัย

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

ระเบียบวิธีวิจัย

การวิจัยในครั้งนี้ ผู้วิจัยใช้วิธีการวิจัยเชิงผสม (Mix Methodology) โดยแยกเป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative research) เพื่อทบทวนเอกสารและทำการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องเพื่อศึกษาการมีส่วนร่วมทางการเมืองระดับท้องถิ่นของผู้สูงอายุและทำการศึกษาดังด้วยวิธีเชิงปริมาณ (Quantitative Research) เพื่อทำการศึกษาระดับการมีส่วนร่วมทางการเมืองในระดับท้องถิ่นของผู้สูงอายุจังหวัดนครนายก

โดยศึกษาจากกลุ่มประชากร และกลุ่มตัวอย่าง ดังนี้

1. การวิจัยเชิงคุณภาพ

1.1 เครื่องมือในการวิจัย

ในการวิจัยเชิงคุณภาพมีการใช้เครื่องมือ คือ แบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง (Semi-Structure Interview) ด้วยเทคนิคในการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยการสัมภาษณ์เจาะลึก (In-Depth Interview)

1) โดยเริ่มจากการให้เล่าเรื่อง (Story Telling) โดยนักวิจัยจะใช้แผนที่ความรู้ (Knowledge Mapping) บันทึกข้อมูลจากการเล่าเรื่องและทำการบันทึกเทปพร้อมๆ กัน

2) นักวิจัยฟังเรื่องเล่า (ผู้ให้สัมภาษณ์) และบันทึกลงในแผนที่ความรู้ได้ระดับหนึ่งก็จะเริ่ม (Dialogue) โดยพูดคุยในแต่ละมิติ (Node) เพื่อให้ได้ข้อมูลที่เจาะลึก (In-depth) ในแต่ละข้อจนมั่นใจร่วมกันว่าไม่มีข้อมูล/สารสนเทศใดๆ เพิ่มในแต่ละมิติแล้ว (Saturated) ก็จะหยุด

3) นักวิจัยประมวลผลที่ได้จากข้อ 2 แล้วนำมาเสนอผู้เล่า (ผู้ให้สัมภาษณ์) เพื่อตรวจสอบและยืนยันองค์ความรู้ที่ได้จากการเล่าเรื่องที่เป็นสนทนาอย่างสร้างสรรค์ นักวิจัยจะนำผลที่ได้จากข้อ 3 ไปเป็นฐานการการสรุป ข้อมูล/สารสนเทศ จนนำไปสู่การสรุปเป็นคำตอบวัตถุประสงค์การวิจัย

1.2 กลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (key informant) ในการเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงคุณภาพจากการสัมภาษณ์ ซึ่งมีผู้ให้ข้อมูลสำคัญจำนวนไม่น้อยกว่า 5 คน ได้แก่

- 1) ประธานสภาสมาคมสภาผู้สูงอายุ จังหวัดนครนายก
- 2) รองประธานสภาสมาคมสภาผู้สูงอายุ จังหวัดนครนายก (อำเภอเมืองนครนายก)
- 3) รองประธานสภาสมาคมสภาผู้สูงอายุ จังหวัดนครนายก (อำเภอองครักษ์)
- 4) ประธานชมรมผู้สูงอายุและประธานชมรมไทยพวน จังหวัดนครนายก (อำเภอปากพลี)
- 5) ประธานชมรมผู้สูงอายุ ตำบลพิบูลย์นอก จังหวัดนครนายก (อำเภอบ้านนา)
- 6) ผู้สูงอายุที่ไม่ได้เป็นสมาชิก ชมรม หรือกลุ่มใดๆ จำนวน 5 คน
- 7) ประชาชนทั่วไป จำนวน 5 คน
- 8) ตัวแทนพระสงฆ์ จำนวน 1 รูป
- 9) ตัวแทนส่วนราชการ (นักพัฒนาสังคมชำนาญการ, ผู้อำนวยการโรงเรียน) 2 คน

1.3 การจัดกระทำข้อมูล

ตรวจสอบข้อมูลสามเส้าด้านข้อมูล (Data Triangulation) จากแหล่งที่มาของข้อมูลเป็นการยืนยันข้อมูลตามเวลา หลายช่วงเวลา และหลากหลายพื้นที่เพื่อให้ได้ข้อมูลที่สอดคล้องกับความเป็นจริงมากที่สุด กล่าวคือ ผู้วิจัยจะนำข้อมูลในประเด็นเดียวกัน ที่ได้จากการสัมภาษณ์แต่ละรายมาเปรียบเทียบมีความคล้ายคลึง และไปในทิศทางเดียวกันหรือไม่ หากพบว่า ข้อมูลมีความแตกต่างก็จะไม่นำมาวิเคราะห์ แต่หากข้อมูลมีความสอดคล้องและไปในทิศทางเดียวกันก็นำข้อมูลนั้นมาใช้ในการศึกษาวิเคราะห์

2. การวิจัยเชิงปริมาณ

2.1 ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากร คือ ผู้สูงอายุที่มีอายุ 60 ปีขึ้นไปซึ่งมีจำนวนทั้งสิ้น 41,544 คน (สำนักงานพัฒนาสังคม และความมั่นคงของมนุษย์ จังหวัดนครนายก, 2558) ดังตารางแสดงจำนวนผู้สูงอายุแยกอำเภอ

การสุ่มกลุ่มตัวอย่างครั้งนี้ ผู้วิจัยใช้การสุ่มตัวอย่างโดยไม่ใช้ความน่าจะเป็น (Nonprobability Sampling) โดยเลือกสุ่มตัวอย่างแบบบังเอิญ (Accidental Sampling) โดยมีการคัดกรองด้วยคำถามเบื้องต้น (Screening Question) เพื่อให้ได้กลุ่มตัวอย่างอย่างแท้จริง โดยผู้วิจัยได้ทำการคำนวณกลุ่มตัวอย่างโดยใช้สูตรการหาขนาดกลุ่มตัวอย่างของทาโรยามาเน่ (Taro Yamane) โดยผู้วิจัยกำหนดให้มีขนาดของตัวอย่างประชากรที่ระดับ มีนัยสำคัญ .05 ความคลาดเคลื่อนร้อยละ 5 ดังนี้

สูตร $n = \frac{N}{1 + Ne^2}$

เมื่อ n = จำนวนตัวอย่างที่จะต้องทำการสุ่ม
 N = จำนวนประชากรทั้งหมด
 e = ค่าความคลาดเคลื่อนของการสุ่มตัวอย่าง

แทนค่าในสูตรเพื่อหาขนาดของกลุ่มประชากรตัวอย่าง ได้ดังนี้

$$n = \frac{N}{1 + Ne^2}$$

$$n = \frac{41,544}{1 + (41,544)(0.05)^2}$$

$$n = \frac{41,544}{41,545 (0.0025)}$$

$$n = \frac{41,544}{103.8625}$$

$$n = 400$$

ผู้วิจัยจึงได้กลุ่มตัวอย่างทั้งสิ้น จำนวน 400 คน

2.2 การสร้างและพัฒนาคุณภาพเครื่องมือ

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยและการตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ

1) ผู้วิจัยได้ศึกษาค้นคว้าตำราทางวิชาการ การวิจัยเชิงเอกสาร (Documentary Research) โดยเน้นการศึกษาเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของผู้สูงอายุตามนโยบายผู้สูงอายุของรัฐ เพื่อเป็นแนวทางในการสร้างแบบสอบถาม

2) สร้างแบบสอบถามตามกรอบแนวคิด หาความเที่ยงตรง (Validity) ของแบบสอบถามโดยนำแบบสอบถามที่ได้เรียบเรียงแล้วไปให้ผู้ทรงคุณวุฒิจำนวน 3 ท่าน เพื่อคำนวณหาค่าความเที่ยงตรงของเนื้อหา (Content Validity) ด้วยวิธี IOC ได้เท่ากับ 0.8 แสดงว่าแบบสอบถามสามารถนำไปใช้ได้

3) นำแบบสอบถามทดสอบกับกลุ่มตัวแทนกลุ่มตัวอย่างที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่างที่กำหนดในการวิจัยครั้งนี้จำนวน 30 คน เพื่อศึกษาหาค่าความเชื่อมั่น (Reliability) โดยกำหนดค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถามทั้งหมดตามวิธีของ Cronbach's Alpha ต้องไม่ต่ำกว่า 0.70 ณ ค่าความเชื่อมั่น 95% โดยแบบสอบถามชุดนี้ได้ค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ .932 ซึ่งสูงกว่าค่าที่ตั้งไว้

4) นำแบบสอบถามฉบับสมบูรณ์ไปใช้กับกลุ่มตัวอย่างที่กำหนดใช้ในการวิจัย

2.3 การเก็บและรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยได้เก็บแบบสอบถามแก่ผู้สูงอายุ ที่มีอายุ 60 ปีขึ้นไป โดยใช้แบบสอบถาม ตามจำนวนกลุ่มตัวอย่างจากประชากรทั้งหมดที่ต้องการศึกษา

3. การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยได้ทำการสร้างแบบสัมภาษณ์แบบเจาะลึก และเก็บข้อมูลโดยใช้ตัวบันทึกลงสมุดบันทึกเป็นอุปกรณ์หลักในการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยการวิเคราะห์ข้อมูลจะเริ่มตั้งแต่อยู่ในสนามที่เก็บรวบรวมข้อมูล โดยทำการแยกแยะเหตุการณ์ออกมาว่าใครเป็นใคร ทำอะไร ที่ไหน เมื่อไร อย่างไร กับใคร เพราะอะไร มีความหมายว่าอย่างไร ทำการจดบันทึกแบบนี้ไปเรื่อย ๆ พร้อมกับการวิเคราะห์ข้อมูลควบคู่กันไปไม่ได้แยกออกจากกัน โดยเด็ดขาด มีการวิเคราะห์ย้อนกลับไปกลับมาหลายครั้งจนกว่าจะได้ข้อมูลที่ต้องการศึกษาจนครบถ้วนสมบูรณ์ ทั้งนี้จะเริ่มจากการตัดทอนข้อมูล (Data Reduction) โดยเลือกเฟ้นข้อมูลที่น่าสนใจ และตัดข้อมูลที่ไม่เกี่ยวข้องออกไปหลักจากนั้นทำการสรุปย่อ ข้อค้นพบจากข้อมูลเชิงคุณภาพ หลังจากนั้นนำข้อมูลที่ได้จากการศึกษาโดยวิธีการศึกษาเชิงปริมาณ (Quantitative Research) มาพิจารณาวิเคราะห์ผลการวิจัยร่วมกับข้อค้นพบมีความสอดคล้องกันหรือไม่อย่างไร ทำการสรุปผลการวิจัยให้ข้อมูลที่ค้นพบทำการวิเคราะห์ร่วมกับแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ผลการศึกษา

สภาพการมีส่วนร่วมทางการเมืองระดับท้องถิ่นของผู้สูงอายุ จังหวัดนครนายก ผลการวิจัย พบว่า ภาพรวมระดับมีส่วนร่วมทางการเมืองในระดับท้องถิ่นในจังหวัดนครนายก เมื่อพิจารณารายด้าน จะพบว่า ด้านความสนใจความสนใจทางการเมือง ผู้สูงอายุจังหวัดนครนายกมีส่วนร่วม ในระดับปานกลาง ส่วนด้านการเลือกตั้ง ด้านการบริหารงานของท้องถิ่น อปท. (ได้แก่ อบจ./เทศบาลเมือง/เทศบาลตำบล/อบต.) ด้านการร่วมรณรงค์ทางการเมือง/การสนับสนุนพรรคการเมืองผู้สูงอายุจังหวัดนครนายกมีส่วนร่วม ในระดับน้อย และด้านการถอดถอนผู้ดำรง ตำแหน่งทางการเมืองผู้สูงอายุจังหวัดนครนายกมีส่วนร่วม ในระดับน้อยที่สุด รายละเอียดดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 ตารางแสดงค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานระดับการมีส่วนร่วมทางการเมืองในระดับท้องถิ่นของผู้สูงอายุจังหวัดนครนายก

การมีส่วนร่วมของผู้สูงอายุ	ระดับการมีส่วนร่วม			
	\bar{X}	SD	การแปลผล	ลำดับ
1. ด้านความสนใจทางการเมือง	2.82	0.88	ปานกลาง	1
2. ด้านการเลือกตั้ง	2.58	1.00	น้อย	2
3. ด้านการร่วมรณรงค์ทางการเมือง / การสนับสนุนพรรคการเมือง	1.81	1.02	น้อย	4
4. ด้านการบริหารงานของท้องถิ่น อปท.	2.06	1.00	น้อย	3
5. ด้านการถอดถอนผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง	1.52	0.80	น้อยที่สุด	5
รวม	2.16	0.94	น้อย	

สอดคล้องกับผลการสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่างผู้สูงอายุในจังหวัดนครนายก ซึ่งพบว่า ด้านความสนใจทางการเมืองผู้สูงอายุส่วนใหญ่ให้ความสนใจข่าวสารทางการเมืองผ่านเสียงตามสายเป็นประจำ มีการพูดคุยเรื่องการเมืองในบางครั้งแล้วแต่โอกาส และสถานการณ์การเข้าร่วมรับฟังข่าวสารทางราชการมีบ้างแต่ถ้ามีคำตอบแทนให้จะมีจำนวนมากกว่า เพราะบางคนต้องไปทำงานทำไร่ ทำนา ไร่จ้าง หรือค้าขายไม่มีเวลายามฟังผู้สูงอายุชอบติดตามรับฟังรายการคืนความสุขให้คนในชาติในทุกเย็นวันศุกร์เป็นประจำ และนำมาพูดคุยกันในเรื่องที่น่าয়กรัฐมนตรีพูด ในประเด็นที่เกี่ยวข้องกับตน ในส่วนด้านการเลือกตั้งส่วนใหญ่ผู้สูงอายุให้ความร่วมมือเป็นอย่างดี ตามโอกาสที่สามารถทำได้ โดยเฉพาะเรื่องการเลือกตั้งส่วนใหญ่จะออกไปใช้สิทธิในการเลือกตั้งกันทุกครั้ง และถ้าผู้สูงอายุท่านใดเป็นหัวหน้าคณะหรือขึ้นชอบผู้สมัครท่านใดจะคอยติดตาม และสอบถามถึงผลการเลือกตั้ง ผู้สูงอายุที่เป็นหัวหน้าคณะจะไปติดตามผลและสังเกตการณ์การเกี่ยวกับการเลือกตั้งเพื่อรายงานผล และสิ่งที่ผิดสังเกตให้กับพรรคการเมืองที่ตนเองสนับสนุนทราบ ส่วนการเสนอตัวลงสมัครรับเลือกตั้ง ปัจจุบันจะเปลี่ยนเป็นการผลักดันลูกหลานในห้างสมัครแทนในตำแหน่งสำคัญ ๆ ไม่เหมือนเช่นสมัยก่อนที่จะนิยมลงเอง เพราะต้องการส่งเสริมให้ลูกหลานในตระกูลสืบทอดเจตนาารมณในการเป็นนักการเมือง ส่วนตัวผู้สูงอายุจะลงรับสมัครเป็นสมาชิกต่าง ๆ ของ อปท. ท้องถิ่น สจ. สท. สอบต. ส่วนใหญ่ลงถ้ามีการสนับสนุนจากพรรคการเมืองเดียวกับคนที่ได้ตำแหน่งนายกต่างๆ ของท้องถิ่น เป็นการตอบแทนหัวหน้าคณะ ซึ่งผู้สูงอายุที่ไม่ได้เป็นหัวหน้าคณะไม่สามารถแข่งขันได้เนื่องจากขาดทุนทรัพย์ ถึงต้องการลงสมัครก็ไม่ได้รับเลือกเข้ามา และร่วมเป็นกรรมการหรือตัวแทนในโครงการต่าง ๆ ของชุมชน หรือในจังหวัดนครนายกมากขึ้น เพื่อขยายบทบาทการเป็นที่ยอมรับในจังหวัดให้กว้างขวางมากขึ้น

ส่วนในด้านการร่วมรณรงค์ทางการเมือง/การสนับสนุนนักการเมือง ผู้สูงอายุในท้องถิ่นเข้าร่วมเป็นสมาชิก หรือสนับสนุนพรรคการเมืองท้องถิ่นบ้างแต่ไม่ทั้งหมดเป็นบางส่วนถ้าเป็นจะเป็นทั้งบ้านทั้งตระกูลที่เป็นหัวหน้าคณะของพรรคการเมืองที่คอยหาเสียงสอดส่องดูแลเวลามีการเลือกตั้ง หรือแข่งขันทางการเมืองเพื่อรายงานต่อ พรรคการเมืองเวลาที่การแข่งขันทางการเมืองคนกลุ่มนี้จะช่วยหาเสียงให้พรรคที่ตนสนับสนุน คนที่ไม่ได้ออกไปทำงานที่อยู่บ้านเฉย ๆ จะให้ความร่วมมือประจำ หรือบางครั้งคนที่ทำงานถ้ามีโอกาสผู้นำชุมชน ผู้ใหญ่บ้านกำนัน ขอร้องไปก็จะมาให้ความร่วมมือ ถือว่าให้ความร่วมมือดี นอกจากนี้ยังพบว่า ด้านการบริหารของ อปท. ในส่วนของการบริหารงานของ อปท. เรื่องการร่วมเป็นกรรมการตรวจสอบการจัดซื้อจัดจ้างส่วนใหญ่ทาง อปท. จะมีการแต่งตั้งบุคคลที่เห็นชอบเองเข้าไปร่วมตรวจสอบเป็นกรรมการประชาชนจะทราบผลได้จากการติดบอร์ดประชาสัมพันธ์ไว้ให้ทราบเท่านั้น ผู้สูงอายุส่วนใหญ่ที่ไม่ได้ทำงานจะเข้าร่วมประชาคม และแสดงความคิดเห็นที่ทางราชการ แจ้งให้ทราบส่วนการร่วมมือกับหน่วยงานราชการผู้สูงอายุที่ไม่ติดภารกิจในการทำงานหรือเรื่องส่วนตัว จะให้ความร่วมมือเป็นอย่างดีแต่ส่วนใหญ่ต้องออกไปทำงานจึงมีแต่ผู้สูงอายุคนเดิม ๆ ที่ให้ความร่วมมือกับหน่วยงานในการพัฒนาชุมชน และด้านการถอดถอนผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองในจังหวัดนครนายกการเมืองในระดับท้องถิ่นยังไม่ค่อยมีการถอดถอนผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง เนื่องจากผู้บริหารท้องถิ่นส่วนใหญ่เป็นคนที่คุ้นเคยอยู่ในพื้นที่ เมื่อเกิดปัญหาส่วนใหญ่จะพูดคุยเจรจา และยังไม่เกรงใจซึ่งกันและกันจึงไม่ค่อยนิยมถอดถอนส่วนใหญ่จะอยู่จนครบวาระถ้าไม่ชอบการบริหารงานก็จะไม่ได้รับเลือกตั้งจากประชาชนและผู้สูงอายุ

ในมิติของนโยบายที่ภาครัฐกำหนดเพื่อการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารจัดการชุมชนท้องถิ่นนั้น ผลการวิจัยยังไม่พบแนวนโยบายที่มีความเฉพาะเจาะจงให้ประชาชนมีส่วนร่วมทางการเมือง

หรือเข้าร่วมกิจกรรมการบริหารจัดการท้องถิ่นหากแต่พบว่า มีการกำหนดไว้ในกฎหมายรัฐธรรมนูญแห่งรัฐ ทุกฉบับเพื่อให้ประชาชนได้มีส่วนร่วมทางการเมืองในมิติที่พลเมืองแห่งรัฐพึงมีสิทธิกระทำตามกฎหมายกำหนด อาทิ การมีส่วนร่วมในการเลือกตั้ง การเข้าร่วมรับฟังความคิดเห็นของหน่วยงานภาครัฐ การลงประชามติ ทั้งนี้ ผลการวิจัยยังไม่พบแนวปฏิบัติเชิงนโยบายขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของ ประชาชนอย่างชัดเจน โดยเฉพาะกลุ่มผู้สูงอายุยังไม่ปรากฏแนวทางรูปแบบกิจกรรมในการส่งเสริมการมี ส่วนร่วมที่ชัดเจน

อภิปรายผล

การมีส่วนร่วมทางการเมืองในระดับระดับท้องถิ่นของผู้สูงอายุ จังหวัดนครนายก ทั้ง 5 ด้าน นั้น สามารถอธิบายได้ ดังนี้

1. ด้านการให้ความสนใจทางการเมือง ภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง แสดงให้เห็นว่าผู้สูงอายุจังหวัด นครนายก ยังขาดความสนใจทางการเมืองอยู่มาก อาจเนื่องมาจากผู้สูงอายุส่วนใหญ่ ไม่มีเวลาต้องออกไป ทำงานนอกบ้าน และอาจเกิดความเบื่อหน่ายทางการเมืองที่ปัจจุบันมีแต่ความขัดแย้ง และไม่เห็นถึงความ สำคัญของการเมืองในระดับท้องถิ่น ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ พรศักดิ์ ผ่องแผ้ว (2543: 8-10) ได้กล่าวถึง เงื่อนไขการมีส่วนร่วมทางการเมืองว่า ต้องพิจารณาถึงรูปแบบของเข้ามีส่วนร่วม โดยประชาชนต้องมีอิสรภาพ ในการเข้าร่วม กล่าวคือ การมีส่วนร่วมจะต้องไม่เป็นไปโดยการบังคับ หรือถูกชักจูงประชาชนมีส่วนร่วมก็โดยที่ เขาได้ตระหนักว่าการเข้ามีส่วนร่วมนั้นจะช่วยให้อัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ประสบผลสำเร็จ รวมทั้งโอกาส หรือ ช่องทางที่ประชาชน จะเข้าร่วมได้ต้องมีมาก โดยเฉพาะกระบวนการวางแผนพัฒนาต่าง ๆ จะต้องไม่จำกัดอยู่ เฉพาะในกลุ่มผู้นำหรือตัวแทนกลุ่มต่าง ๆ ในชุมชนหรือท้องถิ่นนั้น ๆ เท่านั้น เพื่อให้เกิดการยอมรับ หรือให้ ความร่วมมือในการวางแผนที่กำหนดขึ้น จึงจำเป็นต้องให้ประชาชนเข้ามีส่วนร่วมด้วยความเต็มใจและทั่วถึงกัน ทุกภาคส่วน

2. ด้านการเลือกตั้ง ภาพรวมอยู่ในระดับต่ำ โดยพบว่า ผู้สูงอายุในจังหวัดนครนายกยังไม่เกิดการ ตื่นตัวในการออกไปใช้สิทธิในการเลือกตั้ง ด้วยข้อจำกัดหลายประเด็น เช่น สุขภาพไม่อำนวย ไม่มีความเข้าใจ ในบทบาทหน้าที่ของการเป็นพลเมืองที่ดี ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ ภาวิณี โพธิ์มัน (2543) ทำการศึกษา เรื่อง “รูปแบบการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนในองค์การบริหารส่วนตำบล: ศึกษาเฉพาะกรณีตำบล ชุนคง อำเภอหางดง จังหวัดเชียงใหม่ ผลการศึกษาพบว่า ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมทางการเมืองในรูปแบบ ที่แตกต่างกัน โดยประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมทางการเมืองแบบเป็นทางการมากกว่าการมีส่วนร่วมทางการเมือง แบบไม่เป็นทางการ สภาพทางเศรษฐกิจและสังคม ซึ่งได้แก่ เพศ อายุ การศึกษา อาชีพ รายได้ การดำรง ตำแหน่งที่สำคัญหรือการเป็นคณะกรรมการหมู่บ้าน การเข้าเป็นสมาชิกองค์กร หรือกลุ่มจัดตั้งในชุมชนมีความ สัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน โดยมีความคิดที่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ และประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมทางการเมืองในองค์การบริหารส่วนตำบล ในระดับที่ต่ำเมื่อเปรียบเทียบกับ การมีส่วนร่วมในกิจกรรมชุมชนของประชาชน ขณะเดียวกัน ไพรัตน์ เดชะรินทร์ (2526: 6-7) ได้กล่าวถึงการ ใช้ สิทธิเลือกตั้งโดยทั่วไปว่า การที่ประชาชนจะไปใช้สิทธิเลือกตั้งประชาชนจะต้องมีความรู้ความเข้าใจ และ ตระหนักในคุณค่า และความสำคัญของการเลือกตั้งโดยเฉพาะเพื่อเป็นการแสดงออกถึงการเป็นเจ้าของอำนาจ

อธิปไตย โดยทั่วไปการใช้สิทธิเลือกตั้ง ประกอบด้วยเงื่อนไข 2 ประการ คือ ประการแรก การตัดสินใจว่าจะไปใช้สิทธิเลือกตั้งหรือไม่ ประการที่สอง การตัดสินใจว่าจะเลือกพรรคใด หรือบุคคลใด ซึ่งเงื่อนไขทั้ง 2 ประการขึ้นอยู่กับกระบวนการหล่อหลอมทางการเมืองของแต่ละบุคคลและปัจจัยกระตุ้นทางการเมืองจากสิ่งแวดล้อม เป็นสำคัญ โดยทั่วไปบุคคลจะรู้ล่วงหน้าว่าจะมีการเลือกตั้งเมื่อใด ดังนั้นบุคคลจึงมีโอกาสเตรียมการตัดสินใจไว้ล่วงหน้า ดังนั้นในประเด็นการเลือกตั้งของผู้สูงอายุ จะเพิ่มขึ้น หรือน้อยลงขึ้นอยู่กับปัจจัยกระตุ้นที่แต่ละบุคคลได้รับจะเปลี่ยนแปลงมากน้อยเพียงใด ขึ้นอยู่กับปัจจัยกระตุ้นจากสิ่งแวดล้อม

3. ด้านด้านการร่วมมรดงค์ทางการเมือง/การสนับสนุนพรรคการเมือง ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ติดตีสติกเกอร์ หรือแผ่นโฆษณาหาเสียงของพรรคการเมือง/ผู้สมัครที่ตนชื่นชอบไว้ที่รถ และบริเวณบ้านอาจเป็นเพราะสามารถทำได้ง่ายถือเป็นการแสดงการสนับสนุนพรรค หรือบุคคลที่ชื่นชอบได้สะดวกที่สุด และสามารถให้ข้อมูลข่าวสารพรรคการเมือง หรือบุคคลที่ชื่นชอบได้ โดยเริ่มจากบุคคลในครอบครัว ญาติพี่น้อง เพื่อนที่สนิท และบ้านข้างเคียงให้ทราบข้อมูลผู้สมัครหรือพรรคที่เราชื่นชอบ ซึ่งสอดคล้องกับ ไพร์ตัน เดชะรินทร์ (2526: 6-7) ที่กล่าวถึง ความเกี่ยวพันทางการเมืองของประชาชนไว้ว่าการติดกระดุม หรือติดตีสติกเกอร์เป็นการแสดงออกอย่างเปิดเผยให้บุคคลทั่วไปรู้ว่าตนให้ความสนับสนุนพรรคการเมืองใด หรือคู่แข่งทางการเมืองคนใดทั้งนี้เพราะการติดกระดุมที่เป็นสัญลักษณ์ของพรรค หรือของผู้สมัครรับเลือกตั้งที่ปกเลื้อย้อมเป็นการประกาศตนในฐานะผู้สนับสนุนอย่างชัดเจนหรือการติดตีสติกเกอร์ที่รถยนต์ย่อมเป็นการแสดงเจตนาของเจ้าของรถยนต์ว่าตนสนับสนุนผู้ใด และมีลักษณะของการช่วยโฆษณาเผยแพร่อีกทางหนึ่งด้วยการกระทำเช่นนี้อาจมีผลในการโน้มน้าวผู้ใกล้ชิดที่ยังมิได้ตัดสินใจให้เข้าร่วมสนับสนุนเช่นเดียวกับตนได้ โดยเฉพาะบุคคลที่อยู่ในกลุ่มเดียวกันจะสามารถสร้างอิทธิพลในการชักจูงได้ง่าย เช่นเดียวกับ พรศักดิ์ ผ่องแผ้ว (2543: 8-10) ที่กล่าวว่า รูปแบบการมีส่วนร่วมทางการเมืองในแต่ละสังคมว่านอกจากกิจกรรมเกี่ยวกับพรรคการเมือง และการรณรงค์หาเสียง การชักชวนให้ผู้อื่นไปลงคะแนนเสียงเลือกตั้งให้ผู้สมัครที่ตนสนับสนุนการทำงานให้พรรคการเมือง หรือผู้สมัครเข้ารับการเลือกตั้งอย่างกระตือรือร้น ซึ่งถือว่าเป็นกิจกรรมที่ประชาชนเข้าไปมีส่วนร่วมได้ง่ายที่สุด

4. ด้านการบริหารของท้องถิ่น อปท. (ได้แก่ อบจ./เทศบาลเมือง/เทศบาลตำบล/อบต.) ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ การเสียภาษีให้กับ อปท. ตามกฎหมาย ระเบียบข้อบังคับกำหนด ผู้สูงอายุตามมีความรับผิดชอบในการเสียภาษีให้กับทางราชการตามบทบาทหน้าที่ของพลเมืองที่ดีแต่ยังขาดการเป็นกรรมการตรวจสอบการจัดซื้อ จัดจ้าง เนื่องจากหน่วยงาน อปท. ยังไม่เปิดโอกาสให้เข้าไปมีส่วนร่วมได้ตามความต้องการจะมีการแต่งตั้งจากบุคคลที่ อปท. นั้น ๆ เห็นสมควรและการร่วมมือกับทางราชการในโครงการต่าง ๆ เนื่องจากต้องประกอบอาชีพทำให้ไม่มีเวลา ซึ่งสอดคล้องกับกรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น (ม.ป.ป.: 46-49) ได้เสนอว่าส่วนใหญ่ประชาชนมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ได้แก่ ปฏิบัติตามกฎหมาย ระเบียบ ระเบียบ ข้อบังคับ มติ หรือคำแนะนำโดยชอบขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นร่วมกิจกรรมทั่วไปในการพัฒนาในท้องถิ่น และการพัฒนาคุณภาพชีวิต และประชาชนเสียภาษีให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นตามกฎหมาย ระเบียบ ข้อบังคับกำหนดเข้าร่วมเป็นคณะกรรมการจัดซื้อจัดจ้างรวมทั้งตรวจสอบ ควบคุมการทำงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

5. ด้านการถอดถอนผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง ภาพรวมอยู่ในระดับน้อยที่สุด อาจเป็นเพราะผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองเป็นบุคคลที่มีความใกล้ชิด เป็นคนที่อยู่ในพื้นที่ใกล้เคียงกันรู้จักมักคุ้นกันเป็นอย่างดี หรืออาจมีความเชื่อมโยงเกี่ยวพันกันทางเครือญาติห่าง ๆ หรือญาติสนิท ทำให้เกิดความเห็นอกเห็นใจ และ

เกรงใจที่จะทำการถอดถอนหรือกระทำการเพื่อให้พ้นจากตำแหน่ง ถึงแม้กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น (ม.ป.ป.: 46-49) ได้อธิบายถึงอำนาจประชาชนไว้ว่า ประชาชนสามารถรวมตัวเป็นกลุ่มผลประโยชน์ องค์กรประชาชนซึ่งมีเป้าหมายหลักอยู่ที่การรักษาผลประโยชน์ของกลุ่ม โดยสามารถเรียกร้องให้รัฐบาลทำตามความต้องการของกลุ่ม ดังนั้นด้านการถอดถอนผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองประชาชนสามารถดำเนินการได้อย่างชอบธรรม ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับบริบทและสถานการณ์ในแต่ละพื้นที่แต่เนื่องด้วยวิถีชนบท ระบบเครือญาติที่แน่นแฟ้น จึงเกิดความเกรงซึ่งกันและกัน จึงยังไม่ค่อยปรากฏการณ์ถอดถอนนักการเมืองในระดับท้องถิ่นเท่าที่ควร

จากผลการวิจัยที่ยังไม่พบแนวนโยบายขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่ส่งเสริมให้ประชาชนมีส่วนร่วมทางการเมืองหรือเข้าร่วมกิจกรรมการบริหารจัดการท้องถิ่น แต่พบว่ามีการกำหนดแนวทางส่งเสริมการมีส่วนร่วมทางการเมืองไว้ในกฎหมายรัฐธรรมนูญแห่งรัฐทุกฉบับ เพื่อให้ประชาชนได้มีส่วนร่วมทางการเมืองตามหลักพื้นฐานของพลเมือง ซึ่งใน ทั้งนี้ ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 หมวด 5 บัญญัติแนวนโยบายพื้นฐาน ส่วนที่ 10 แนวนโยบายด้านการมีส่วนร่วมของประชาชน ซึ่งกำหนดให้รัฐต้องดำเนินการตามแนวนโยบายด้านการมีส่วนร่วมของประชาชน ดังต่อไปนี้

1. ส่งเสริมให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบายและวางแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมทั้งในระดับชาติและระดับท้องถิ่น

2. ส่งเสริมและสนับสนุนการมีส่วนร่วมของประชาชน ในการตัดสินใจทางการเมือง การวางแผนพัฒนาทางเศรษฐกิจ และสังคม รวมทั้งการจัดทำบริการสาธารณะ

3. ส่งเสริมและสนับสนุนการมีส่วนร่วมของประชาชน ในการตรวจสอบการใช้อำนาจรัฐทุกระดับในรูปแบบองค์กรทางวิชาชีพหรือตามสาขา อาชีพที่หลากหลายหรือรูปแบบอื่น

4. ส่งเสริมให้ประชาชนมีความเข้มแข็งในทางการเมือง และจัดให้มีกฎหมายจัดตั้งกองทุนพัฒนาการเมืองภาคพลเมืองเพื่อช่วยเหลือการ ดำเนินกิจกรรมสาธารณะของชุมชน รวมทั้งสนับสนุนการดำเนินการของกลุ่มประชาชนที่รวมตัวกันในลักษณะเครือข่าย ทุกรูปแบบให้สามารถแสดงความคิดเห็นและเสนอความต้องการของชุมชนในพื้นที่

5. ส่งเสริมและให้การศึกษแก่ประชาชนที่เกี่ยวกับการพัฒนาการเมืองและการปกครองระบอบประชาธิปไตย ทั้งนี้บทบัญญัติดังกล่าวยังเป็นนามธรรมและยังต้องมีการส่งเสริมอย่างเป็นรูปธรรมต่อไปอันมีพระมหากษัตริย์ทรง เป็นประมุข รวมทั้งส่งเสริมให้ประชาชนได้ใช้สิทธิเลือกตั้งโดยสุจริตและเที่ยงธรรม

ข้อเสนอแนะ

ด้วยระดับการมีส่วนร่วมทางการเมืองของผู้สูงอายุระดับท้องถิ่น ในจังหวัดนครนายก ภาพรวมอยู่ในระดับต่ำ ดังนั้น เพื่อเป็นการเปิดโอกาสให้ผู้สูงอายุเข้ามามีส่วนร่วมทางการเมืองในระดับท้องถิ่นให้มากขึ้น ผู้วิจัยจึงขอเสนอแนะแนวทางในการพัฒนาการมีส่วนร่วมของผู้สูงอายุ ดังนี้

1. องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (อปท.) ในจังหวัดนครนายกและหน่วยงานหรือผู้ที่เกี่ยวข้อง ควรจะส่งเสริมและเปิดโอกาสให้ผู้สูงอายุเข้ามามีส่วนร่วมทางการเมืองในระดับท้องถิ่นให้มากขึ้น มีการประชาสัมพันธ์ข่าวสารให้ผู้สูงอายุทราบ และสร้างความรู้ความเข้าใจเพื่อให้ผู้สูงอายุตระหนักถึงประโยชน์ของการมีส่วนร่วมทางการเมืองในระดับท้องถิ่นของตนทั้งสิทธิ และประโยชน์ของการเข้ามามีส่วนร่วมทางการเมืองให้มากขึ้น

เช่น การจัดอบรม สนับสนุนให้ความรู้ถึงประโยชน์ของการมีส่วนร่วมทางการเมือง เพื่อให้ผู้สูงอายุเกิดความเข้าใจถึงประโยชน์ และศักยภาพของตนเองที่ยังสามารถจะนำมาใช้ในการพัฒนาท้องถิ่น มากขึ้น

2. องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (อปท.) ในจังหวัดนครนายกและหน่วยงานหรือผู้ที่เกี่ยวข้อง จะต้องเชิญชวน เปิดโอกาส และประชาสัมพันธ์ข่าวสารเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมทางการเมืองในระดับท้องถิ่นให้ผู้สูงอายุทราบ ส่งเสริมการติดตามข่าวสารทางการเมือง การเลือกตั้ง การสังเกตติดตามผล การเลือกตั้ง การแจ้งข้อทุจริตที่เกิดจากการเลือกตั้ง รวมถึงคอยติดตาม/สังเกตพฤติกรรมของคณะกรรมการการเลือกตั้ง การร้องเรียนและแจ้งเบาะแสการทุจริตการเลือกตั้ง และการลงชื่อถอดถอนผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง เพื่อให้ผู้สูงอายุเกิดเข้าใจและตระหนักถึงบทบาทหน้าที่ที่มีความสำคัญของตน เพื่อเป็นการพัฒนาท้องถิ่นของตนให้เกิดประโยชน์สูงสุดตามความต้องการของชุมชน และเกิดความเจริญรุ่งเรือง เข้มแข็ง

3. หน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้องควรกำหนดแนวทางในการส่งเสริมการมีส่วนร่วมทางการเมืองในระดับท้องถิ่นสำหรับประชาชนโดยเฉพาะผู้สูงอายุอย่างชัดเจน ทั้งนี้ อาจมีการพัฒนาหลักสูตรให้ความรู้ด้านการมีส่วนร่วมทางการเมืองสำหรับประชาชน และควรมีการจัดกิจกรรมการเรียนรู้เพื่อเปิดโอกาสให้ประชาชนได้เรียนรู้ และปฏิบัติกิจกรรมการมีส่วนร่วมทางการเมือง โดยอาจกำหนดแนวทางในเชิงนโยบายของแต่ละองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเพื่อสอดคล้องในแต่ละบริบทของพื้นที่

เอกสารอ้างอิง

กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น. (ม.ป.ป). **คู่มือประชาชนเพื่อการมีส่วนร่วมในการพัฒนาท้องถิ่น**. กรุงเทพฯ: บพิธการพิมพ์.

กุลยา ตันติผลาชีวะ. (2551). **สุขภาพกับวัยสูงอายุ**. กรุงเทพฯ: เรือนปัญญา.

พรศักดิ์ ผ่องแผ้ว. (2543). **ข่าวสารการเมืองของคนไทย**. กรุงเทพฯ: เจ้าพระยาการพิมพ์.

ไพรัตน์ เดชะรินทร์. (2526). **นโยบายและกลวิธีการมีส่วนร่วมของชุมชนในยุทธศาสตร์การพัฒนาปัจจุบันในการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนา**. กรุงเทพฯ: ศักดิ์สภาการพิมพ์.

ภาวิณี โพธิ์มัน. (2543). **รูปแบบการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนในองค์การบริหารส่วนตำบล: ศึกษาเฉพาะกรณีตำบลขุนคอง อำเภอหางดง จังหวัดเชียงใหม่**. รัฐศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการเมืองและการปกครอง มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

มูลนิธิสถาบันวิจัยและพัฒนาผู้สูงอายุไทย. (2558). **รายงานสถานการณ์ผู้สูงอายุไทย พ.ศ. 2557**. [Online]. Available: <http://thaitgri.org/?p=36746> [2559, ธันวาคม 15].

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550. (2550, 24 สิงหาคม). **ราชกิจจานุเบกษา**. เล่มที่ 124 ตอนที่ 47: 21.

สถาบันพระปกเกล้า. (2545). **การกระจายอำนาจและการปกครองท้องถิ่นในประเทศไทย**. กรุงเทพฯ: ธรรมดาเพรส จำกัด.

- สถาบันพระปกเกล้า. (2547). สารานุกรมการปกครองท้องถิ่น หมวดโครงสร้างการบริหารราชการแผ่นดินกับการปกครองท้องถิ่น. กรุงเทพฯ: บริษัทธรรมดาเพรส จำกัด
- สมคิด เลิศไพฑูรย์. (2547). กฎหมายการปกครองท้องถิ่น. กรุงเทพฯ: คณะรัฐมนตรีและราชกิจจานุเบกษา.
- สมบัติ อารังธัญวงศ์. (2539, มกราคม 10). ลำดับขั้นตอนของการมีส่วนร่วมทางการเมือง. **มติชนรายวัน**.
- สำนักงานพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์จังหวัดนครนายก. (2559). แผนยุทธศาสตร์ผู้สูงอายุจังหวัดนครนายก. [Online]. Available:<http://www.nakhonnayok.m-society.go.th/?p=1291> [2559, ธันวาคม 15].
- สำนักส่งเสริมสุขภาพ กรมอนามัย กระทรวงสาธารณสุข, (2558). ความต้องการของผู้สูงอายุ. [Online]. Available: <http://hp.anamai.moph.go.th/soongwai/statics/health/prepared/topic002>. [2558, มิถุนายน 1].
- สุรกุล เจนอบรม. (2541). **วิสัยทัศน์ผู้สูงอายุและการศึกษานอกระบบสำหรับผู้สูงอายุไทย**. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- โสภิตา เมธาวี. (2535). การศึกษาปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการเข้าร่วมกิจกรรมของผู้สูงอายุ ชุมชนผู้สูงอายุเมืองพล อำเภอเมืองพล จังหวัดขอนแก่น. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต สาขาวิชาพยาบาลชุมชน บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- อรุณศิริ เมฆพัฒน์. (2546). **ความรู้สึกรู้สึกที่มีคุณค่าในตัวเองของผู้สูงอายุในเขตชนบท จังหวัดนครสวรรค์**. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต สาขาเอกอนาามัยครอบครัว คณะสาธารณสุข มหาวิทยาลัยมหิดล.
- Easton, David. (1971). **The Political System : an Inquiry into the State of Political**. Science 2 nd New York: Knopf.
- Huntington, Samuel P, and M. Neslson.(1976). **Political Participation in Developing Countries**. Cambridge: Harvard University Press.
- Milbrath, Lester W. and Goel, M.L. (1977). **Political Participation : How and Why Do People Get Involved in Politics**. Second Edition. Chicago: Rand McNally.
- WHO. (1989). Expert Committee. **Health of the elderly**. WHO Technical Report Series, No 779: 1–98.